

AR GOUREN

adal an amzerioù kentañ betek hiziv an deiz

796.81
YON
GOU

SKOL-UEHEL AR VRO

KEVREDAD GOUREN
AR F.A.L.S.A.B

*Levrenn empennet ha savet a-stroll gant: Kevredad
Gouren ar F.A.L.S.A.B. hag embannet gant: Skol-Uhel
ar Vro.*

Kenlabourerien:

*Guy ha Jean-Pierre Jaouen (an Uhelgoad)
Paol ar Yonkour (Douarnenez)*

Skridoù ha luc'hskeudennoù:

*Dastumadegoù prevez
Dielloù Kevredad ar Gouren
Dielloù departamantoù Penn-ar-Bed hag ar Morbihan
Mirdi Breizh (Roazhon)*

Luc'hskeudennerien:

*F. Korneg,
J.P. Jaouen,
P. ar Yonkour,
G. Jaouen,
J.P. Menou.*

Empennet ar golo-levr gant Jakez Derouet.

Troidigezh e brezhoneg gant Fulup Kloareg.

Holl gwirioù miret strizh gant Kevredad ar Gouren ha Skol-Uhel ar Vro.

© Kevredad Gouren ar F.A.L.S.A.B. ha Skol-Uhel ar Vro 1992.

SKOLAJ DIWAN BRO DREGER

SKOLAJ DIWAN BRO DREGER

Yaouankiz ur sport kozh

Daoust ma'z a war-raok dinc'h ha m'en bruder mat, e van ar gouren nebeudik anavezet; e Breizh zoken, e vro dezhañ e-unan koulskoude. Kompren a ra unan neuze na pegement a labour zo war ar stern a-benn an dazont.

Stank-meurbet eo ar re o deus klevet komz diwar-benn ar sport hengounel-mañ, hep bout evelkent evit kontañ deoc'h tra pe dra diwar e reolennoù diaz pe e zoareoù-ober. Chom hep menegiñ ervat ar pezh zo anezhañ n'eo ken leuskel an dud gant o brizhmennozhoù a ra eus ar gouren ur gozhigell a bleustr, mod kozh ha warlerc'hiet, mat da ankounac'haat e-barzh ur mirdi pe ur c'halatrez.

Ni n'omp ket evit gouzañv kement-se!...

Ha n'omp ket, peogwir ez eus gant ar gouren hiziv kement a berzhioù hag a binvidigezhioù e-tailh d'ober anezhañ ur sport poblek hag a-vremañ.

Lakaat ar muiañ a dud ar gwellañ, hag ar yaouankizoù dreist-holl, da anavezout ez eo gouest ar gouren da zegas dezho ar perzhioù o deus int ar gwir da c'houlenn digant ur sport, eo pal ar re zo e karg eus ar renerezh hag eus ar skignerezh. Sport evit an holl, ez eo pinvidik e meur a geñver: e dekneg, e niver bras a daolioù liesseurt, a daolioù-difenn hag a daolioù-peg. Evit paotr ar sport eo ivez un doare-stummañ korf ha spered eus ar re wellañ. Ar bismigerien, ouzhpenn, a vo rediet da anzav ez eus en e dro-spered lealded ha sevded; ha se, hep kontañ an holl c'hourenadegoù liesdoare zo ar bloavezh-pad ken niverus ha plijus an eil hag eben.

Hogen, ma vez lakaet penn da uhelaat ar gouren betek dezhañ dont da vout ur sport klok ha kempred a dro-spered, arabat disnac'h e istor hag e orin. Doujañs ouzh an tremened hag ezhommoù ar vodernelezh o deus bet gouezet en em gemmeskañ, evel m'o deus bet gouezet ar c'hourenierien ober diouzh an emdroadur koulz ha diouzh an hengoun. Aet int tre, kea, da heul ali an Doktor Kotonneg, diazeour ar F.A.L.-S.A.B.*: «E-piaou ar yaouankiz emañ an dazont hag an tremened eo e ziaz» («L'avenir appartient à ce qui est aimé des jeunes et se bâtit avec le passé comme fondement» — Soñjennoù eur c'hernewad — 1935).

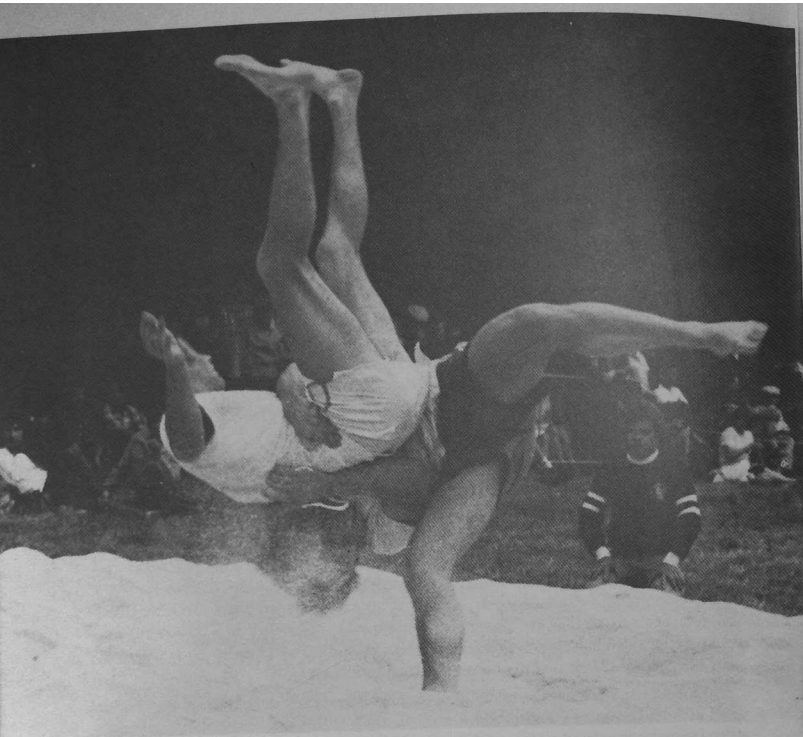
Bremañ pa'z a war hiraat amzer ar plijadurezhioù war hon bed, ez eo d'ar gouren en em roiñ da dalvezout... hag e raio...

Lakaat ober anaoudegezh ha karout ur sport hengounel ken kaer eo ster hon levrenn. Ra ouio homañ neuze mont betek he fal, ha gwell c'hoazh zoken, ra bego c'hoant gouren diwarni e darn eus he lennerien.

Paol ar Yonkour

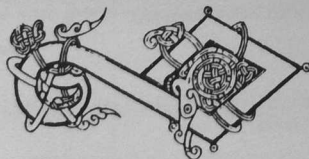
* Fédération des Amis des Luttes et Sports athlétiques bretons. Kevredad Keneiled ar Gouren hag ar Sportoù gourenel breizhek.

SKOLAJ DIWAN BRO DREGER

Hetañ ran do'ch kement a chal
 Hag ur gourener rak ar pal
 Ha derc'hel betek fin ho oad
 Taol ar c'horn-revr hag ar biz-troad

Per Jakez Hélias

Perzhioù orin gouren Breizh

Reolennoù diaz

Krog ha krog hag en o sav e rank Gourenerien Vreizh gouren an eil ouzh egile, bep a roched lien warno.

« Al lamm », ma rank an eil sankañ egile war an douar dres war e zaou blanken skoaz, eo pal pep krogad gouren. Peg emaint gant o daou zorn an eil e roched egile ha ne c'hall divesker an eil nemet kregiñ e re egile.

An emzalc'h-korf, hep e bar e-maez gouren Breizh, a zo anezhañ un doare kregiñ ha treiñ e c'har en-dro da c'har ar c'hengourener. « Ar c'hliked » a vez graet anezhañ.

« Me a dou da c'houren hep trubarderezh na taol fall ebet » — Gwengamp, 1971.

Kastizet e vez hini pe hini a nac'hfe gouren da vat pe a vefe diwar fae. Bez'e rank pep hini eus ar c'hourenerien diskouez startijenn ha c'hoant gouren. Kastizet e c'hall bout ivez neb ne laoske ket a-dailh e gengouener mont dezhañ. Evit diskouez o lealded e ro ar c'hourenerien tri bouch an eil d'egile da benn ha da zibenn pep krogad. A-barzh krogiñ en-dro goude kouezhañ e roont bewech an dorn an eil d'egile.

Le ar c'hourenerien

Evel testeni eus o lealded emañ ar boaz gant ar c'hourenerien da lavarout ul le a-barzh gouren. En e raok e vez peurvuiañ ul lidkerzhadeg ganto, lusket gant ar vombard hag ar binioù.

Al le e 1930:

M'hen tou da c'houren gant lealded
 Hep trubarderezh na taol fall ebet
 Evit ma enor ha hini ma bro
 En testeni da ma gwirieghez
 Hag evit heul kiz vat ma zud kozh
 Kinnig a ran da ma c'henvreur ma dorn ha ma jod.

Gwiskamant ar c'hourenerien

Hiziv:

Diarc'hen, gant o bragoù berr, hag o roched lien, ur gouriz zo ganto ouzh o dargreiz (Gwelout pajenn 3).

Gwechall:

1) War-dro 1920-1945, tri fezh-dilhad a oa eus ar gwiskadur:

ur gouriz anvet «turban»
 ur bragoù-sport
 ur roched

An «turban» a oa e roll gourizañ patenn ar roched e-barzh ar bragoù, a zistegne alies e-kreiz gouren. Sed e ranke an daou c'hourener chom a sav d'e stegnañ en-dro diwar-goust o brasañ startijenn... hag e vihanae, hep mar na marteze, kened an arvest.

Digor e oa ar roched war ar bruched, gant lod e oa betek o dargreiz zoken.

Lucien Brizh — a v-Berrien — e wiskamant e-giz gwechall en-dro dezhañ, e tro 1930.

2) A-raok 1920:

1911: war al luc'hskeudennoù o vont gant teskad barzhonegoù Pêr Martin «Skaër ha Guiskri» eo brageier hir ha rochedoù-bemdez a zo gant ar c'hourenerien.

1836: «diouzh o gwiskamant e vez anavezet ar c'hourenerien. Gant o bragoù e vezont ha war o roched lien tev ken stegn ganto ouzh o c'horf ma n'eus ket tu da gaout peg enni. O blev hir ne vez ken ur guchenn outo skoulmet gant un dortisadenn blouz». Emile Souvestre (*Les Derniers Bretons - Ar Vretoned Diwezhañ*).

Bragoù bras ganto, daou a c'hourenerien e penn kentañ an naontekvet kantved, o chuchennad vlev skoulmet gant ar blouzenn. Skeudenn o vont gant un adembannadur eus oberenn Cambry «Voyage dans le Finistère» (beaj e Penn-ar-Bed) graet e 1794.

Ar gourenlec'h

D'an deiz a hiziv:

Diouzh ar goañv e vez gourenet war ballennoù e diabarzh tiez-sport. Diouzh an hañv e vez adkavet gant ar gouren e lec'hioù a-viskoazh. Er-maez emañ neuze an holl c'hourenadegoù, war leurioù brenn-heskenn.

Gwechall:

Da geñver pardonioù e veze peurlvuiañ « ar gourenadegoù bras ». « Kroget e veze e-barzh » pe war ur foenneg pe war ur peurlvan e-kichen ar vourc'h. War an douar e-unan an hini e vezent o c'houren a-neuze.

Forzh penaos, da lavarout ar wirionez, e oa kement bodadeg-pobl un digarez evit kas un abadenn c'houren. « An devezbioù bras » war ar maez a veze gouestlet d'an dra-se dreist-holl (d'an dornadeg, d'al leur nevez, d'ar peurzorn, hag all...).

SKAER — Gwel hollek war ar c'hourenadeg da zeiz ar Pardon (deroñ an ugentvet kantved).

Reizhañ ar gourenadegoù

Gwechall e veze graet « al lis » eus ar gourenlec'h. He lec'hed a oa diouzh ma 'z ae diwar-dro an arvestourien pe ne raent ket. E-karg e veze lod — « ar bolizien » — da virot ouzh an engroez a vont war al lis.

Skeudennoù ha skridoù kozh zo testenioù eus doareoù-ober ar « bolizien » - se evit berzel ouzh ar boblad-tud da rampin war an tu diabarzh d'al lis: a daolioù-skourjez pe a daolioù pillig, duad ouzh he revr dezhi, e lakaent dres warno!

(Tresadenn tennet eus ar gazetenn « Olole ».)

«... Un daboulinadenn a-lev d'an holl hag emañ an urcher a-ruilhoù e-keiz an dud o youc'hal lis! lis! e skourjez gantañ en e zorn da zispac'hin ar bed diwar-dro » — A. Bouet (La vie des Bretons en Armorique — Buzec ar Vrezhoned en Arvorig — 1836).

(Tresadenn tennet eus ar gazetenn « Olole ».)

E Kernev-Veur, e talvez e da gemend-all ar bizhier a veze gant ar « bolizien ». Da zegas koun eus ar boaz-hont ez anver atav « Stickleri » o zredeoged. Ha ganto e vez c'hoazh ur vazh en o dorn.

Ar skourjez a veze c'hoazh graet gantañ e-korf an ugentvet kantved; n'eo ket e Breizh, hogen e Kornôg lwerzhon a-benn redadegoù kezeg war ar maez.

Dae ar c'hourenerien

En amzer vremañ e vez aozet ar gourenadegoù goude « un tennañ d'ar blou-zenn » ha diwar ur c'houbladur resis-kenañ; gwechall avat e veze ar c'hrogad diwar zae. Dalc'het eo an hengoun-mañ evit an abademoù-hañv, anvet « Gourenadegoù mod kozh ».

« Setu ma 'z ae en e sav neb a oa e vennoz trec'hin, hag en pegin er priz ha c'hoari an dro d'al lis. A-benn ma veze c'hoariet gant hemañ un dro, div ba betek teir zro hep ma teuje gour a-benn dezhañ, ez ae gantañ ar priz hep gouren (Ar c'hiz a veze lakaat « ar broioù » da c'houren etrezo). Hogen, ma teuje unan da hopal outañ « chom't 'n ho sav! » en ur lakaat dezhañ e zorn war e skoaz, e c'hallent o daou stagiñ an eil gant egile da « begin e-barzh ».

A-barzh ma vije unan « lakaet da vaout » e veze dezhañ bout bet mestr da veur a grogad gouren.

Kredennoù ha brizhkredennoù

Jeu ha tro-spered ar gourenoù a oa gwechall levezon ar brizhkredennoù warno, pe neuze e oa kemmesket da vat enno relijion ha paganelezh.

Alies e veze lakaet dreistnatur nerzh hag ijn ar gourener-mañ-gourener. Mont davit ar feunteunioù-hud, ar ouiziegezh amguzh, ar pedennoù ouzh ar sent zo bet meneg diwar o fenn ken-ha-ken.

Rein a ra al leoù kozh skouer vat eus an dro-spered-se:

«Al le kozh»:

«M'emaoc'h dre ho nerzh hoc'h unan
Chom't 'n bo sav, me a ya deoc'h.
M'emaoc'h dre vertuz an diaoul
Kerzbit kuit».

Distrein war-du e gevezer a ra ar
gourener en devez asantet ober un
taol-sach:

- 'maout ket na diwar hud na diaoulegezh? a ra dezhañ.
- 'maon ket.
- n'out ket drouk ouzhin?
- n'on ket.
- deomp dezbi, neuze.
- deomp.
- eus Sant-Kadou on.
- ha me eus Fouenant.

(Emile Souvestre
Les Derniers Bretons —
(Ar Vretoned diwezhañ), 1836).

Kendaze e voe savet ur gwir stourm a-enep d'ar gourenoù gant an dud a Iliz. Anat a-walc'h eo bet kement-mañ pennabeg an digresk war hor sport e broioù zo a Vreizh.

Setu amañ sarnon ur person kernevat da anataat se, a voe embannet war ur gazetenn bec'h anv «Le National» e 1831:

«Ma breudeur ha ma c'hoarezed kristen, daou aviz a roin deoc'h:

Dont a rit diwezbat d'an iliz ha lakaat a rit hoc'h argant en ostaleri ar vourc'h e-lec'h rein anezho deomp evit an oberoù mat. Setu evit unan. Met brasañ tra deoc'h c'hoazh a vo chom bep mont a-benn disadorn d'ar gourenoù da Sant Kadou. Evit daou. Bodadim da genver seurt festoù, ma breudeur ger, n'eo ken evit ho lakaat da bec'him disoursi... Disklerian a ran deoc'h neuze ne vo ket tu deoc'h distrein a-zivour o lerc'h anez bout sammet gant ar seizh pec'bed marvel...

Diaoulek eo ar bodadegoù-se. Bez' emañ an diaoul enno kuzh e pep keñver. Lavarout a ran deoc'h, e gwir, ar re ac'hanoc'h a yelo d'ar gourenoù da Sant Kadou ne vo anezho nemet laeron, tud divarchet ha kailh tout. Krazañ a raim e-kreiz an ifern e-doug ar beurbadelezh...».

Ur sant kembreat zo eus ar Kadou. Sant paeron ar c'hourenerien eo. Ar gourenadegoù zo anv outo amañ a-us eo ar re a vez bep bloaz tre kichen ar chapel gouestlet d'ar sant war barrez Gouenac'h.

Kement hini ac'hanomp hag a oar na pegen bras e oa galloud an Iliz e Breizh, a anzavfe e oa ret-mat bout dizoue-groñs pe dinec'h penn-da-benn a-barzh mont ouzh seurt kastiz...

Ar prizioù

Dalc'hmat ez eus bet anezho, met kresk pe digresk a oa evelkent war o zalvoudegezh hervez ar marevezhioù, al lec'hioù koulz hag hervez brud ar gourenadegoù. Ur mouchouer-frij, un tog, ur pakad butun, ur c'hementad argant, un dañvad pe ur c'hole-tarv zoken a c'halle bout gouezet.

Hiziv an deiz eo ur seizenn gaer, ur vedalenn, pe neuze un tammig moneiz, un dañvad pe ur pezh feilhañs. Mod pe vod, kentañ tra da c'honez evit kement gourener zo eo enor an trec'h.

Gonezour ur c'hourenadeg mod kozh o c'hoari an dro-enor gant «ar maout» war e cbouk.

Chom't 'n bo sav!

Tredegiezh ha lezennoù kozh

A holl-viskoazh ivez ez eus bet barnerien war ar gourenerezh pe «tredeged». Gourenerien gozh a oa anezho. Pennoù bras ar vro a c'hallje bout ivez kenkoulz all (an aotrou Maer, un noter bennak...). A-wechoù e oa arvestourien — anaoudek ma oant war al lezennoù-gouren — hag a veze lakaet da varn. Ne veze ket lakaet termen d'ar c'brog, ken ac'han e vije «lamm»: setu evel-se ez eus bet krogadoù o padout un eurvezh bennak.

Dre vras ne veze ket dispartiet ar c'hourenerien diouzh o oad hag o fouez.

«... hag an himi semplañ, badaouet, dianalet, diviet ken e oa ne chom gantañ nemet klask kouezbañ a-gostez war e gein; d'egile da c'hwitañ war e daol-lamm. Ha youc'hadennoù paotred ar vourc'h da darzhim: «n'eo ket lamm!». «Lamm eo» a zislavar ar re-enep. «Eo! Eo! Nann! Nann!». Ha trouz a veze ken-ha-ken!..»

A-benn neuze e veze diskleriet «Kostin» gant ar varnerien, rak n'eo ket a-blaen e oa kouezbet war e gein. Ya da, «distag krenn» war e gein e ranke bout al lamm gantañ, pe neuze n'eo ket diouzh al lezennoù-gouren: adkregin e-barzh a rankont ober neuze».

(Alexandre Bouet, 1836)

Istor

A-hed an amzerioù kozh

A orin keltiek anezhañ, eo a-viskoazh o deus Brezhoned Enez Preden bet pleustret war ar gouren. Hervez ar mod, ez eo deut ar gouren betek ennomp gant hon tadoù kozh da vare o divroadeg da « Aremorika », adalek ar pevarvet kantved goude Hor Salver.

Testeniekaet a-vras eo ar vartezeadenn-mañ gant ar gourenoù heñvel a zo er broioù keltiek all. En Iwerzhon ez eus bet anezho betek an naontekved lakaomp, hag e Kembre betek kreiz hor c'hantved. E Bro Skos hag e Kernev-Veur koulz hag e Breizh ez eus eus Gouren Keltia c'hoazh hardizh.

Diwar dro an trizekvet kantved, e laka anat ha splann skridoù stank, tresadennoù ha delwenoù, bezañs hor sport e-touez ar Gelted. Diskouez a reont pegen brav e klote gant o zro-spered doare ar gouren.

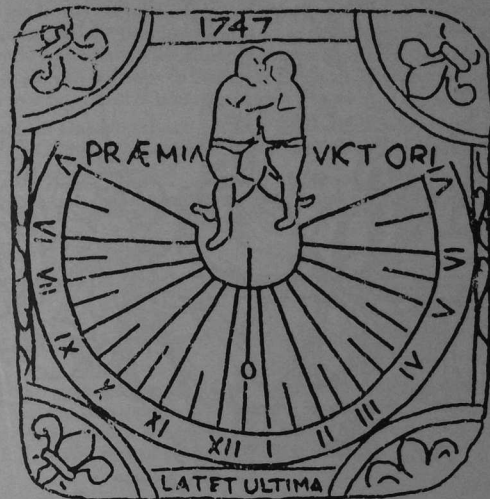
Ur c'hoari kevredigezhel e oa koulz hag un doare kann'gwirion da vrezeliañ. Bout m'emañ atav tro-spered ar gouren kuzh er c'hoarioù gourel o anvioù « hurling » ha « melldroad Iwerzhon », ne c'hourener ket mui er vro-se.

E Breizh

Menegomp un nebeudig a skridoù kozh: Gourenoù Breizh er c'hwezekvet kantved-1549 (diouzh skrid Noël du Fail).

« ... dirak bep a noter o doa daou zenjentil a dro war dro lakaet kement ha kement a vonreiz evit klaoustreañ a-benn un abadenn c'houren... Da zeiz fesonet ar c'hourenadeg e kasjont gourenerien ganto, mistri holl war o micher, an eil re a v-Mordelles hag ar re all a b-Planches-Beumanoir. Bet erru er foenneg (war skrid-feur an noter e oa al lec'h-se a oa da vout) e lakajont o zud a-wel an eil d'egile. Kentañ hini da vont war al lis a oa e anv Pasquier, bet gourenet gantañ c'hoazh er sulvezh a-raok e Gévezé... ».

Amañ e taolomp perzh e veze gouestlet gourenerien da bariadennoù gant tudjentil o lakae da c'houren an eil ouzh egile. A-neuze e oa ar boaz-se peurvuiañ. Plijout a rae gant an noblañs kinnig arvest d'an dud ha kement hag ober, mont a-wel d'an holl. Un draig all c'hoazh da lakaat d'al laez eo e oa e Breizh Uhel, e Bro Roazhon, e oa bet ar c'hourenadeg-se.

Eurier-beol Kistreberzh (Morbihan).
An enskrivadur « Praemia Victori latet ultima » a dalvezfe: ne vez anavezet plijadurioù an trec'h ken ar mare diwezhan.
Ar maen-glas-se merket warnañ ar bloavezh 1747, a zo bet kavet en douar e 1965.

Lizher gant Guy de Laval, baron Gwitreg,
Gouarnour Breizh — d'ar 17 vet a viz Mezheven 1506.

« Kemennit d'ur c'hannad mont da zougenn d'an aotrou'n Eskob a Vro Leon ul logotaer ha neuze ma lizheroù evitañ. Ouzhpenn-se, lavarit da z-Dom Mahe ar Baher, ar gourener mat, dont betek du-mañ gant ar gourener gwellañ zo dre ar vro-hont ».

Ra vezo evezh ouzh an anv zo graet gantañ war ar pennad-skrid: « Dom ». Ne oa ket evit ar venec'h ez arvered « Dom » a-neuze, met evit ar veleien. Amañ eo Mahe ar Baher, ar gourener mat a Vro Leon, zo anvet « Dom ».

Hag an dra all-mañ da venegiñ :

E 1748, an aotrou'n Eskob a Vro Wened, gant e droiad war ar maez, a voe tonket dezhañ mont dre Gernaskledenn tre kichen ar Gemene.

Teurel a reas evezh e oa stad ar chapel ezhommek-spontus, ha padal e oa-hi unan eus oberennoù pennañ ar pemzekvet kantved war ar c'hotegezh.

Hogen, siwazh, e oa dizanvez-kaer ar santual a-benn neuze. Ma c'houlennas an Eskob, gwall souezhet anezhañ, e jeu gant teñzorier ar Fabrik. Hag hemañ neuze en ur leñ van-puilh da lavarout e oa aet teñzor ar santual da foñsañ gourenadegoù hag aozñ melladegoù.

Ka-se, bout ken sot all gant ar sport n'eo ket ur pec'hed a-vremañ nemetken...

Tresadenn gant Olier Perrin — E-tro Kemper, 1808, war-wel, kouerien o sevel ur c'bleuz hag o c'houren e-kreiz un eban-labour, dezho da c'hoari ha da'n em zistennañ un disteradig.

Sport koshañ Breizh eo ar gouren emichañs. War dachenn o sport ne oa gour d'an dud diwar ar maez na da dud-kêr kennebeut-all, ken douget dezhañ e vezent holl. Bugale a rae ivez zoken.

Kavout a rae d'ar re gozh e oa an nerzh, ar gwevnder hag ar primder perzhioù mat e-tailh d'ober ac'hanoc'h ur mell labourer kement hag ur soudard mat.

Ken-se, a-drugarez da Aotronez Vreizh, e voe sikouret hor sport da vat. Evito, aozin gourenadegoù evit brasañ plijadur o zudoù a oa ur gwir dezho o-unan, ur gwir e-giz pa vije gladdalc'hel.

Breizhiz — hag a zo bet troet a-vepred gant ar c'hoarioù nerzh — a groge e-barzh kalonek. Tud nobl zo bet aet war al lis ha beleien hag all zo ivez, evit dezho diwiskañ o soutanenn.

Dre istor Bro-Frañs e vez unan na brud a veze savet d'hor gourenerien. Anavezet-kaer e oant dre o c'hoant-gouren taer, padus ha kalet-eston ouzh ar skuizhnez.

E 1455 hag a-gevret gant Dug Breizh Pêr II, pa'z eas hemañ da saludin roue Bro C'Hall da v-Bourges, e oa un toullad gourenerien vrudet: Olier a Rostrenenn, Gwion a Gergiviz, Olier a Genec'hriou ha me 'oar... Entanet-kaer e voe an holl dud gant an «taolioù» distaget ken brav gant hor mistri gourenerien.

E 1520, a-gevret gant emweladenn an «Drap d'Or» (al Liñsel Aour) ha goude dezhañ gwelout an trec'h o vont gant ar Saozon e teuas keuz da Frañsez ar C'Hentañ bout chomet hep taliñ Bretoned outo. (Anat eo gouzout e voe kaset di gourenerien a «g-Kernow» gant Herri VIII). Kinnig a reas neuze roue Bro-Saoz Herri VIII, mont o-daou da gas «un taol sach» da Frañsez ar C'Hentañ. Hervez darvoudoù ar mare-se «e roas roue Bro-C'Hall ul lamm brav-kenañ d'egile».

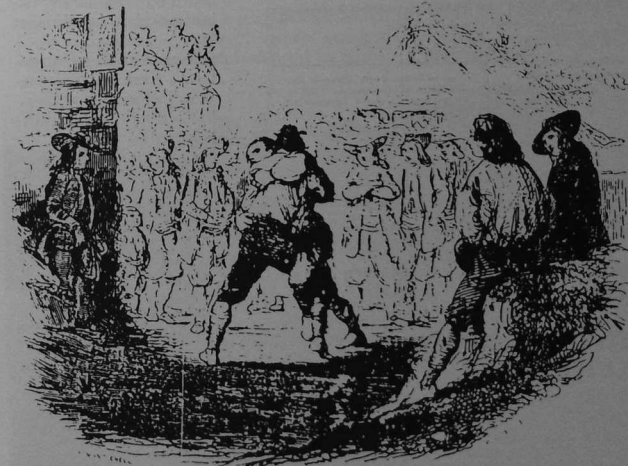
Betek an Dispac'h gall, sot-mik ez ae atav hon hendadoù gant ar gourenoù ha gouez da g-Cambry, a skrive e 1794, ez eo: «ar Vretoned zo da gentañ evit gouren a-dreist holl vroadoù ar bed».

Diwar an naontekvet kantved ez eas war zigresk tachenn ar gouren betek kurziñ da Vreizh-Izel.

An naontekvet kantved ha deroù an ugentved

Ur c'hoari enor a veze atav eus ar gouren e-kerz an naontekvet kantved war ar maez.

Skridoù puilh-meurbet zo da desteniekaat na tomm d'o sport e oa an dud. En o zouez emañ re: Alexandre Bouet (1), Émile Souvestre (2), Louis du Filhol, Henri Rolland, skrivagnourien anezho; Brizeug, barzh; Auguste Romieu, isprefed Kemperle; R.E. Davies, pastour kembreat; Le Maguerzeze...

Gouren Breizh — Tresadenn gant Pauquet.

Tresadenn eus an naontekvet kantved diwar «Le Lutteur» - ar gourener - gant Herri Rolland, 1848.

(1) Arroudoù war ar pajennoù 7 ha 9.

(2) Arroudoù war ar pajennoù 5 ha 8.

14 SEPTEMBRE 1913 14 SEPTEMBRE 1913

FÊTE DES JEUX CELTIQUES

Organisée par la Société des Luttes Bretonnes de Scaër

A l'Ecole publique des Garçons
EXPOSITION DE MEUBLES BRETONS & DE COIFFES BRETONNES
De 9 heures à midi, Place du Champ de Foire
JEUX CELTIQUES
PERDREX, levé de la parole bretonne 20 francs de prix | TERRADEZ BOULAN, tir à la hache 15 francs de prix | BEN FONEZ, jeu de la pierre levée 20 francs de prix

A 3 heures 1/2, au Pré de la Source
Grandes Luttes de Scaër

CHAMPIONNAT
300 fr. DE PRIX Par séries avec éliminatoires, demi-finales et finales (Réunion des Lutteurs à la Moirre à 1 h. 1/2. — Tout lutteur absent sera déclaré forfait) 300 fr. DE PRIX

A 8 heures 1/4, départ de la Place du Champ de Foire
GRANDE RETRAITE AUX FLAMBEAUX avec olalrons & tambour
A 9 heures du soir, à l'issue de la retraite
FEU D'ARTIFICE

Appel aux Habitants de Scaër
Le Comité sera instamment les habitants de Scaër de passer leurs dimanches dès le matin de la fête et d'éclairer le soir.
La société des Luttes Bretonnes prévient qu'elle ne répond pas des accidents qui pourraient survenir à l'occasion des fêtes qu'elle organise.

Eil pajenn roll ar gourenou e Skaer, tre a-raok ar brezel-bed kentañ.

Darn diwar « Skaer ha Gwiskri » gant Pêr Martin, embannet e 1911.

«... Met pa gouezh paotr Gwiskri, re Skaer a hop: lamm eo! Hounnezh 'vat, bastagnez! zo bet distaget brav!
O'hpenn kant en em voutont e mesk ar c'hourenen. 'Pad ma hop re Gwiskri: n'eo ket lamm! Kostien!»

Neveziñ ar gouren — ur sport bremanaet

Gant ur strollad paotred, en o fenn an Doktor Kotonneg, a Gemperle — 1876-1935 — e voe kaset nevezadur ar gouren war-raok. Prim, e penn kentañ an ugentved, e veze an Doktor Kotonneg war-dro ar gouren, troet gantañ ken e oa an den. E 1910, e skrivas ur ganenn diwar-benn krog Flegeo a v-Berne — an « David » breizhat — hag ar « Goliath » deuet diouzh ar su, Gayon diouzh e anv. En Henbont e voe lec'h ar c'hrogad meur-hont.

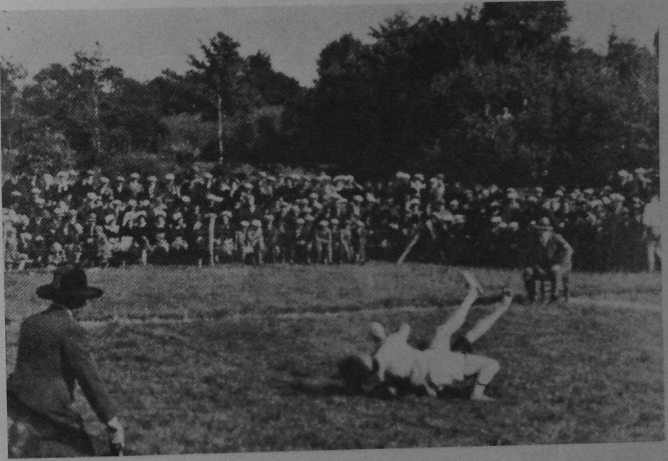
Goude ar brezel, da heul un emgav gant an Aotrou Hooper e 1927, e voe savet, gant un nebeud keneiled ar « Comité de Lutte Bretonne » (« Poellgor ar Gouren ») d'an 11vet a viz Mezheven 1928.

E penn « Cornwall County Wrestling Association » (« Kevredad Gouren Kontelezh Kernow ») lakaet war sav e 1923, e oa an Aotrou Hooper. Divizet e voe e-pad an hevelep emgav lakaat da dra wir ur c'hourenadeg etrekeltiek e Breizh a-benn ar bloaz war-lerc'h. Ur pennvennozh heñvel a oa en o fenn gant an daou zen-se: neveziñ ar gourenou.

D'an 19 a viz Eost 1928 eta, e voe graet « Kampionad Keltia » e Kemperle, e-kreiz Liorzh-Veur Kerisole. Roiñ keloù a rae skritell-vruderezh ar c'hourenadeg eus braster an darvoud en un doare meurdeuz. ma reas berzh hep damantiñ o vout ma teuas 6000 a dud da veuliñ ar c'hrogoù istorel-se ha ma lennas muioc'h-all a dud c'hoazh sur-mat fougaserezh kazetennoù ar vro ha journalioù bras ar mare-se.

« Ar gouren deuet da vev en-dro » e voe graet eus se. Abaoe ez aozer ingal « Kampionadoù Keltia ».

Diwar neuze an hini e teuas poblek en-dro hor sport breizhek kozh, hag an Doktor Kotonneg — war-lerc'h kement a veuleudioù — a reas e soñj gant un toullad mignoned dezhan, gwellaat, reolennañ ha reizhañ ar gourenadegoù.

Gourenadeg an 19 a viz Eost 1928 e Kemperle — Ur c'hrogad.

Deroù an ugentvet kantved

Brud vras a oa war div barrez abalamour da vout enebourezet an eil ouzh eben: Skaer ha Gwiskri. Sevel a raent gourenadegoù dreistmuzul.

Fougaset-leun eo bet gourenou Skaer gant Brizeug, barzh a-vrud, e meur a oberenn gantañ.

Un delwenn, daou baotr o c'houren, zo bet kizellet gant Loeiz Rest, evit brasat enor gourenou Skaer (gwelout ar golo-levr).

Goude-se avat, diwar diaezamantoù ar brezel-bed kentañ, diwar varv kement a re yaouank ha diwar gresk bras ar sportoù « diouzh ar c'hiz » evel ar velo e teuas ar gouren da vezañ « ur sport warlerc'hiet ». Ar gourenadegoù bras a voe disonjet.

14e Réunion de la Fédération des Lutttes et Sports Athlétiques Bretons

1934 — Kallag — Holl izili ar F.A.L.S.A.B. gwitibunan da geñver bodadeg kentañ o c'hevredad. Emañ an Doktor Kotonneg war ar renk kentañ e-kreiz, a-zindan ar banniel. Bez' emañ ivez an Aotrouez Croissant ha Philippe war al luc'hskeudenn.

... Da gentañ-penn e voe krouet e 1929 ar « Société des Lutttes et Sports athlétiques de la Cornouaille » (« Kevredad Gouren ha Sportoù gourenel Kernev ») ha neuze d'an 30 a viz Meurzh 1930 e voe savet ar F.A.L.S.A.B. (Fédération des Amis des Lutttes et Sports Athlétiques Bretons — Kevredad Keneiled ar Gouren hag ar Sportoù Gourenel Breizhek).

Hemañ diwezhañ a voe embannet gantan ul levrig reolennañ ar gouren. Nevesaet e voe ul lezenn gozh bennak, d'ar gouren da glotañ ouzh ezhommoù ur sport a-vremañ : termenañ padelezh ar c'hrogadoù, asantiñ eta bout trec'h d'e grogad dre boentoù (ha n'eo ket mui ken dre lamm), kontiñ poentoù evit ar faziou ha dispartiañ dre beder rann bouez. Bez' ez eus eus « an aotre gouren » abaoe neuze.

Tammig ha tammig e teuas ar F.A.L.S.A.B. da vout degemeret he beli evit pennurzhiañ ar gourenadegoù. Kevredad pe gevredad hag a aoze gourenadegoù a-raok a zeuas da sevel a-du gant se. Ur vodadeg a-vri a voe etrezo holl hag ar F.A.L.S.A.B. e Kallag e 1934. Klokoc'h reolennadur a voe lakaet da dalvezout diwar neuze ha dont a reas neuze ar F.A.L.S.A.B. da vout ur « c'hevredad sportel ».

Siwazh e varvas an Doktor Kotonneg e 1935 hep kas da benn e labour. D'e heul e voe an Aotrou Floc'h a b-Pontrev o ren betek 1938 ha war-lerc'h an Aotrou Croissant a Skaer betek 1950.

Gwanaet en em gavas ar gouren war-lerc'h ar brezel ha n'eo ken war-dro 1950 ez eus bet adroet lañs a-zevri-kaer d'hor sport. Da gentañ gant an Aotrou Emile ar Gall, Prezidant a-neuze (1950-1955) ha da eil gant an Aotrou Pêr Philippe bet o vleniañ diwar 1955 betek 1972. Hemañ diwezhañ sikouret gant an Aotrou Albert Trevedig, sekretour, hag unanennoù all c'hoazh a ouezas d'erc'hel da dro-spered gwirion ar gouren.

Gouren e Pariz

E 1932 e voe lakaet war-sav he skol c'houren gant an U.S.B.P. (Union Sportive des Bretons de Paris — Unvaniezh Sportel Bretoned Pariz). Kalz a c'hourenerien veur a oa bet divroet e Pariz en abeg d'o labour en em adkavas evel-se da c'hourdonan.

E 1934 e voe ur c'hourenadeg-diskouez vras e-ser kenstrivadeg pennañ hag etrevroadel ar c'hourenerien a vicher : Robert Kadig, Mathurin ar Gall, ar vreudeur Taleg, Julien Kloareg, Gergouet, Jean Merrien, Jean ha Michel Petilhon, Morvan an Toker, Lucien Brizh, an holl anezho bet trec'h c'hoazh da Gampionad Breizh, e chomas bamet dirazo maread tud ar « Paris-Ring » d'an devezh-se. Meuleudi bras a voe graet dezho.

Er marevezh war-lerc'h ar brezel e Pariz ez eas war greskiñ niver ar gourenadegoù da geñver pardonioù breizhat zo. Savet un nebeud skolioù eno, abadennoù etre Pariz ha Breizh a voe aozet zoken er bloavezhioù 50-60.

Gouren war leur-emplazh « Lutèce » e Pariz war-dro ar bloavezhioù 1945-1950, gant ur fest vreizhek bennak. Emañ ar gourenlec'h war an tu kleiz daou c'hourener warnañ peg ha peg.

Skrignag — d'an 10vet a viz Eost 1952 — kenstrivadeg pennañ ar re bonner evit Kampionad Breizh. Stag François Guillemot (a-gleiz) gant Yves Vaucher (a-zehou). Skoet eo bet spered an dud en o amzer gant an daou vestr-gourener-mañ.

1965: krouidigezh Brug a droas goude e 1974 e B.A.G. (Bodadeg Ar Gourenerien).

1972: Mab an Doktor Kotonneg a begas e penn ar F.A.L.S.A.B., hag e 1979 dre c'hras youl an holl c'hourenerien o-unan ez ejod etrezek unaniñ an daou gevredad.

Dont a reas hemañ da wir e 1980 gant an anv-mañ: « Fédération de Gouren de la F.A.L.S.A.B. » (Kevredad Gouren ar F.A.L.S.A.B.). A neuze e oa eus ar F.A.L.S.A.B. ur c'hengevredad ennañ kevredad ar Gouren ha neuze « Kevredad broadel Sportoù gourenel Breizh » (Fédération nationale des Sports athlétiques Bretons). An Aotrou Prezidant anezhañ a oa Jean Ollivier betek penn diwezhañ 1984, bloaz ma 'z eas en e lec'h Paol ar Yonkour a Douarnenez.

KAN BALE GOURENERIEN BREIZH

I

Ni a zo paotred taer Breizh-Izel,
A gar o mamm-bro dreist pep tra:
N'eus na mor, n'eus na tan na brezel
Hag a ve kap d'ober dimp krenan.

DISKAN

Paotred Breizh, gourenerien dispar
Paotred Breizh, gourenerien dispar,
Paotred Breizh, n'eus den 'vit o diskar.

II

Ar Vreizhiz, a-viskoazh da viken,
A zo digabestr ha divlam,
N'eus breman na pagan na kristen
Hag a ve kap da rein dimp ul lamm.

III

Gourenomp ha kannomp gant kalon
Evel hon tadou-kozh gwechall,
Pa oa trec'h ar Vreizhiz d'ar Saozon,
Ha pa oa Breizh trec'hourez Bro-C'hall.

Erwan Berthou.

EMDROADUR TEKNEK AR GOUREN

Meulet e vez Gouren Keltia evel unan eus ar re goshañ war an douar-mañ. Ha dalc'het eo bet gantañ evelkent koulz e berzhioù-orin dezhañ e-unan evel e zoare da vout outañ e-unan, pa 'z eus bet tremenet kement a gantvedoù, pa ne oa roudenn ebet eus ur reolennadur bennak, pa oa Broioù Keltia keit-se an eil d'eben da vroudañ an disheñvelderioù?

Diwar skeudennoù ha tresadennoù, sellomp pizh ouzh an holl emzalc'hioù-skouer a zo gant pep hini eus an doareoù-gouren.

En Iwerzhon, daou c'hourener eus an navet kantved.

War g-Kroaz Kells anvet « Market Cross » e verzer an izelvos-mañ. Savet eo bet Manati Kells, e norzh Dulenn, er c'hwec'hvet kantved hag ar groaz war-dro penn kentañ an navet kantved. Diouzh ar vojenn e vez kaoz eus Jakob hag an Ael amañ o c'houren an eil ouzh egile.

Anat eo deomp ster relijiel an oberenn. Sachomp evezh ivez ouzh an doare m'emañ an daou bennden o terc'hel peg an eil e-barzh egile. Moarvat eo bet awenet an arzour gant ur c'hourenadenn wirion a-barzh kas e oberenn da benn.

Diwar un dornskrid eus ar grennamzer e Breizh-Veur (pevarzekvet kantved). Tostik-tre —ken e ouzh re « Jakob hag an Ael ».

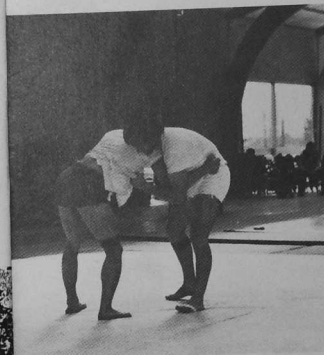

←
E Bro-Skos, en taol-mañ, e-tro deroù an ugentved.
Gant ar gourener a-zebou emañ e g-Kilt skos.

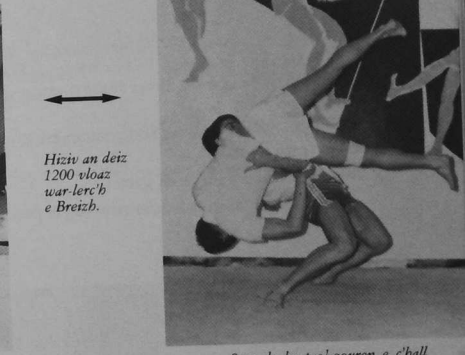
E kornôg Breizh-Veur, un abadenn c'houren e 1903.

War an tu kleiz e teu war-wel an tredeog. An destenn a ro da c'houzont ez eo ar begadenn-mañ (an emzalc'h boas e penn kentañ an holl gregoù.)

Darn eus : « A Pictorial History of Wrestling » (Istor ar Gouren dre ar Skeudennoù).

Gant nebeudig a ijn e kav d'unan eo emzalc'h-peg Kroaz Kells eo!

↔
Hiziv an deiz 1200 vloaz war-lerc'h e Breizh.

Setu da be taol-gouren e c'hall luskañ end-eeun emzalc'h-peg kentañ ur c'hrog.

Emdroadur ?

An emzalc'h hon eus gwelet amañ a-us n'eo ket c'hoazh Gouren Keltia holl, na tost da vout ! Hep douetañs ne oa anezhañ nemet un dalc'h emziwall a-barzh stagañ gant ar c'hrog.

War ar skridoù kozh e raed meneg e Breizh eus krefen-gouren evel « peg-gouren », « krog da zont », « taol biz troad », « kliked ront ». Anavezet eo atav an taolioù-se ; bep mare gant anvioù all dezho evit-se. Met sellit ouzh ar pajennoù 30-31 hag emañ deoc'h ar « c'hliked a-dreñv ». Ha n'eo ket 'ta dres an hevelep taol a ya gant an daou c'hourener-mañ a Vreizh-Veur, war un dresadenn eus ar seitekvet kantved ?...

Gouren en amzer vremañ

Reolennoù ar c'hrogad

Goude lavarout al le e stag an holl c'hourenerien gant o c'hrog. Diouzhtu ma vez distaget «ul lamm» e vez roet d'unan an trec'h hag e vez kerkent lakaet termen d'ar c'hrogad. «Ur c'hostin» — zo «ur gostezenn» pe ur gouezhadenn tostik-tre d'al lamm, hag a dalvez kement hag ur poent — a c'hall kas d'unan an trec'h ivez, hogen diwar boentoù hepken.

Lakaet e zorn war an douar, nac'h gouren ha distagañ mestaolioù a vez kastizet.

Termenet e voe da zek munutenn-amzer padelezh ar c'hrogadoù e 1930, bremañ eo seizh munud evit ar re vras. Pa vez an daou c'hourener kenkoulz an eil hag egile a-benn dibenn o c'hrog, e vez hiraet dezho o amzer-grog a-barzh gallout diskleriañ ar gonezour.

Evit pep gourenadeg e vez kempouezet ar c'hrogoù gant tri zredeog, dezho o-zri an hevelep gwirioù-barn.

Setu ar c'heriaoueg a reont ganti:

Lamm, kostin (hag a dalvez kement hag ur poent), fazi, kein, diviz, kouezh, dilez, divrud, ehan, diwall, e-kreiz.

(Rostrenn, 1980). *Re vras o c'hourdonn.*

Ar marevezh gouren

E-giz al lodenn vrasañ eus ar sportoù kinniget d'ar vugale-skol e krog ar gouren war-greiz miz Gwengolo gant e varevezh-gourdonañ. Hemañ ez echuer gantañ war ziwezh miz Mezheven, war-lerc'h Kampionad Breizh ar vugale. Evit an dud vras e krog o marevezh pelloc'h hag ez echu war ziwezh miz Eost.

Evito da vout rouez e vez merc'hed ivez oc'h en em glask war ar gouren.

Gourdonañ

E-barzh un ti-sport ha war ballennoù e vez ar gourdonadurioù. Stummet e vez ar c'hourenerien war an dachenn dekneg kement a gorf hag a spered. Kenteliet e vez ar c'hourdonidi (diwar 8-9 bloaz-bugel) gant ur gourener, bet stummet war e vicher c'hourdonañ gant «Kevredad Gouren ar F.A.L.S.A.B.» e-unan.

E-skoaz da c'hourdonadur ar re yaouank — ma vez graet kalz gant ar c'hoarioù — eo tennoc'h hini ar re grenn hag ar re vras. Daoust dezho kompren o sport evel un doare da zivoustrañ, e plij gant ar re ziwezhañ-mañ, gwellaat o stad e-keñver korfadurezh, tekneg hag spered zoken, dreist-holl pa vezont o pleustrin war ar gourenadegoù meur.

Hervez oad ar c'hourdonidi hag an emaozadur c'hoantaet ne bad un abadenn c'hourdonañ nemet un eurvezh ha kard pe div eurvezh d'an hirañ. En em dommañ a raer dre c'hoari a-barzh pleustrin war dekneg an taolioù-gouren, war an holl doareoù-ober evit ar c'hrogoù o-unan, war distennadur ar c'horf ha me oar...

«Bugale o teskin gouren e skol v-Berrien» (1983).

Gouren e-diabarzh, diouzh ar goañv
(War ballennoù)

Gourenadegoù etre skolioù ha gourenadegoù e tiez-sport.

— Emgavioù dibouez etre skolioù kenvro ha war-zigarez kaout plijadur eo ar re gentañ.

— An eil re, ar gourenadegoù e-diabarzh, a vez e-pad ar goañv ; da noz e vezont bep a vare.

Gourenadegoù hiniennel hag etre skipailhoù-skol.

— Digor e vez ar gourenadegoù hiniennel d'an holl c'hourenerien kenoad eus Breizh a-bezh. Na titl-enor, na priz ne vez roet da genver seurt gourenadegoù. Plijadur a vez gant ar c'hourenerien ouzh o heuliañ.

— Kevezadegoù etre skolioù eo ar gourenadegoù etre skipailhoù-skol. Lakaat birvilh ha kalon eo o fal. Savet e vez gant ar skolioù bep a skipailh seizh gourener da nebeutañ ; ha gouren a ra ar re-mañ en un devezh, pep hini en e rann c'hourenerien. War-lerc'h ur c'hementad krogadoù ingal da bep skipailher e vez urzhiet ur renkadur diouzh poentoù pep skipailh gourenerien. Ar skipailh ar muiañ poentoù dezhañ a ya ar priz gantañ.

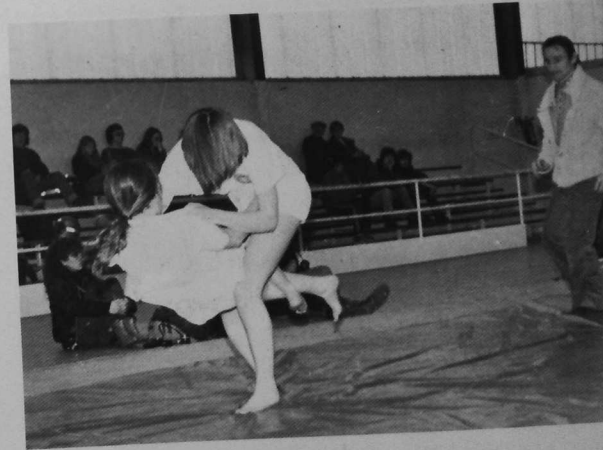
— Bez' ez eus ivez gourenadegoù hiniennel etre departamantoù.

Kastell-Nevez-ar-Faou, 1980 — Paotred act diwar o nervennoù a-benn krogadoù pennañ ur c'hourenadeg hiniennel.

Rosporden, 1982 — Ur strollad re viban gant ur c'hourenadeg hiniennel etre departamantoù.

Hag ar merc'hed kenkouez hag all... (Ar Releg-Kerc'borr, 1981).

Gouren e-diavaez, diouzh an hañv
(War brenn-heskenn)

Kampionad an departamantoù, Breizh, Keltia.

— Prientet e vez bep bloaz gant « an departamantoù » bep a c'hourenadeg evit dilenn ar re wellañ a-benn Kampionad Breizh. Sed, diwar ar c'hwec'h rann bouez a-douez ar re vihan, ar re grenn hag ar re vras eo an tri faotr da gentañ dre bep rann a c'houren evit Kampionad Breizh. Evit ar re vihan e vez aotreet an holl da gemer perzh.

— Evit Kampionad Keltia e vez dilennet, hervez an hevelep doare ober, ar c'hourenerien bet deuet da gentañ evit Kampionad Breizh.

Gourenadegoù an hañv

Bez' ez int lod eus plijadurioù ar festoù hag ar gouelioù a vez dre ar vro en hañv. Kontiñ a ra ar re vrasañ anezho evit gourenadeg « Priz Pêr Fulup », anv Prezidant kozh ar F.A.L.S.A.B. Ur renkadur diouzh pontoù ar re vras a vez graet d'ar c'hourenadeg-se; ur vedalenn hag ur skrid-testeni a enor a vez roet d'ar c'hourenerien a c'honez an aliesañ er marevezh gouren.

Daou rumm gourenadegoù-hañv zo:

- Ar gourenadegoù ordinal
- Ar gourenadegoù mod kozh (gant an dae).

Gourenet e vez da geñver ar gourenadegoù diwezhañ-se evel er c'hantvedoù tremenet. Un dañvad pe un oberenn-arz a vez lakaet da c'honez. A-barzh o gonez e rank unan bout mestr d'e dri c'hrogad an eil war-lerc'h egile.

Berrien, 1971 — Un taol a-dailh da lakaat kalon ar sellourien anaoudek-mañ da vont biban!

Perzh-arz ar gouren. En ur bennsonjal an disterañ e c'hellfed keñverañ lusk an divsker-mañ gant ardamez keltiek Enez Vanav.

Gonde ar c'hrog e vezont atav mignoned vras an eil ouzh egile.

— Mellag, 1978, Kampionad Keltia.

— Joël Madeg Thomin, Kampion e Breizh (a-
gleiz) ha Keith Hawkey, Kampion e Kernow
(a-zebon) war ur roched giz Kernow o-daou. D'ar
c'hampionadoù-se e c'hourenont gant ar roched
giz Kernow hag an hini giz Vreizh a bep eil.

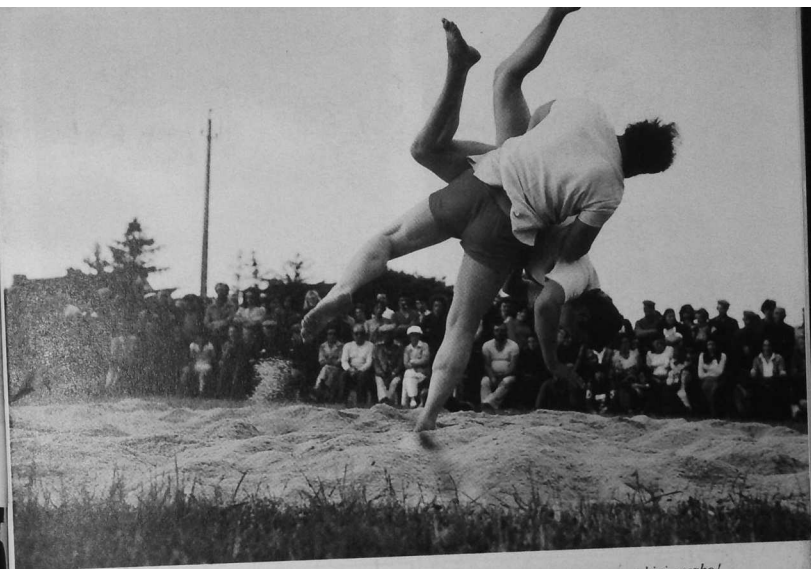

Ul lidkerzhadeg c'hourenerien a vez kaset mare-mare a-raok gouren. Gwengamp, 1983.

Gwengamp, 1982 — Gouel Sant Loup.

An drec'hourien o tegemer bep a vedalenn hag er memes tro o kaout tri bouchbig gant «rouanez ar gouel».

A! Sell aze un nijadenn 'vat! Koulskoude ez eus ouzhpenn daou c'hant lur bouez eus pep bini anezho!

Ar Stummañ

— Stummañ ar c'hourdonerien

Gourenerien beurembreget anezho, e vezont kenteliet aketus e «stajoù-stummañ ar c'hevredad».

Tennañ a ra seurt stummadur da holl danvezioù teknek ar gourenezh ha war un dro da gorfadurouriezh, spered, kelenouriezh, buhezoniezh ha doareoù-sikour...

— Stummañ an dredeoged

Stajoù-tredeogieg a vez kinniget d'ar c'hourenerien koulz ha d'ar renerien e-sell mont war-dro ar barnerezh devezh pe zevezh.

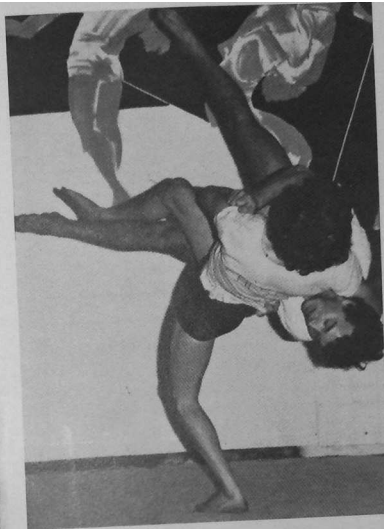
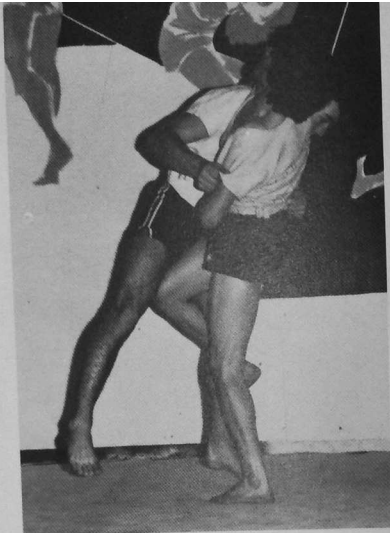
— Stajoù all ar c'hevredad

Aozet e vez bep bloaz mendare pet staj evit an holl, stajoù deraouiñ, stajoù gwellaat, stajoù liessport ha me 'oar...

E-maez pennvarevezh ar c'hampionadoù emañ ar stajoù diwezhañ-mañ dre ma kinnigont diduamant a-leizh en tu all da bleustrin war ar gouren.

Paprennoù-disklerian zo evit ar c'hourdonerien koulz hag evit an holl.

E-ser mont e droad kleiz war-raok gantañ e talc'h mat e gengouener war-bouez e zivrec'h hag e teu an arsaiber da heul:

- da gregin e-barzh ufenn kleiz an difenner.
- da dapout krog er gouriz war kein an difenner evit e sachañ davetan.

Diwar sachañ start e vez kresket an digempouez gant brec'h kleiz an arsaiber hag e vez hemañ mutoc'h stag ouzh ar c'hen-c'hoarier.

(Kregin a ra e viz-meud troad en-dro da ufenn egile. A-stur gant linenn-dreid egile emañ e droad-harp).

Lerc'h ouzh leerc'h...:

- e ra e droad gantañ ur c'hard-tro da vont a-skouer da linenn-dreid ar c'hen-c'hoarier.
- ez astenn e gorf war-dreñv en ur dreñv warnañ e-unan hag e sav war-raok hag uhel e c'har zo krog. Stag-mat emañ atav e zivrec'h ouzh an difenner.

An bevelep taol o vont atav gant e lusk

Dres a-raok d'e gevezer stekin ouzh ar pal-lenn e taol evezh an arsaiber da dennan e vrec'h debou diwar-dro. Ouzhpenn, e oar treñv e gorf a-zoare abalamour da gas egile klok war e zaou blanken skoaz.

Traoù a-zevri

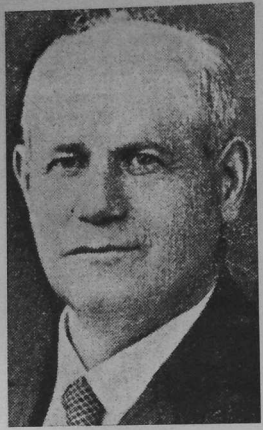
- Kregin start gant biz-meud an troad.
- Menel korf-ouzh-korf gant egile da vat.
- Ur wech digempouezet war-dreñv, treñv warnor an unan.
- Arabat chom bep ober ur c'hard-tro d'an troad diwar harp.

Un dra skouerius: kregin en ufenn e doare ar c'hliked

KLIKED A-DREÑV

Unan eus penntaolioù ar gouren
(Arroudoù diwar « An taolioù a ra diazez ar gouren »)

Doktor Charlez Kotonneg
a Gemperle
*Pemden nevezadur ar Gouren
Prezidant ar F.A.L.S.A.B.
adalek 1930 betek 1935*

Pêr Fulup
a Drebrivan
*Prezidant ar F.A.L.S.A.B.
adalek 1955 betek 1972*

Daou zen, div bersonelezh o deus merket gant o levezon istor ar gouren.

SKOLAJ DIWAN BRO DREGER

LEVRENNADUR AR GOUREN

- Skaër ha Guiskri — 1911 — (skridoù eus 1889), Pêr Martin
- La Lutte Bretonne, organisation et règlement — 1933 — F.A.L.S.A.B.
- Soñjennou eur c'hernewad — 1935 — An Doktor Kotonneg
- Un vieux sport renaissance — 1932 — R.Y. Creston
- Contribution à l'étude du folklore bas-breton — 1942 — An Doktor Anthony
- La Lutte Bretonne à Scaër — 1943 — R.Y. Creston
- Gouren — La Lutte Bretonne attendait son heure — 1969 — Kevredad B.R.U.G.
- La Lutte Bretonne — 1976 — Mirdi Breizh
- F.A.L.S.A.B. 1928-1978. Levrenn embannet gant ar F.A.L.S.A.B. da geñver he 50vet bloaz
- An taolioù a ra diazez ar gouren — 1982 — (e galleg), Kevredad Gouren ar F.A.L.S.A.B.
- Gouren info (diwar 1971), kelaouenn drimiziek embannet gant Kevredad ar Gouren.

CHOMLEC'HIOÙ AES O C'HAOUT

Paol ar Yonkour, 30 bali an ti-gar, 29100 Douarnenez - Pgz: 98.74.06.41
— Jean-Pierre Jaouen, Tilibrennoù, 29218 Berrien - Pgz: 98.99.79.93

Skol-Uhel ar Vro

Krouet gant Kuzul Rannvro Breizh e 1981, Skol-Uhel Ar Vro zo he fal skignañ Sevenadur Breizh o vont war-raok en e vrasañ hag en e liesañ frankiz.

Diazezet eo Skol-Uhel ar Vro war veur a gantad a izili, rannet etre c'hwezek kevrenn a labour war holl-dachenoù sevenadur Breizh, en o zouez ur gevrenn « sportoù ha c'hoarioù » deuet diganti tennnozh al levrenn-mañ. Gant ar c'hevrennoù all emañ an tachennoù studi-mañ :

— Ragistor ha hendraouriezh	— Sonerezh ha korollerezh
— Istor	— Arz ha savouriezh
— Douaroniezh	— Sevenadur ha glad armerzhel, skiantel ha teknikel
— Tudoniezh	— Tud ha mor
— Yezhoù ha yezhoniezh	— Relijion
— Lennegezh dre skrid	— Gwarez an Natur hag an Endro
— Lennegezh dre gomz, c'hoariva, selled-ha-kleved	— Denoniezh vezegezh
	— Darempredoù etrekeltiek

Evit kement titour klokoc'h, skrivañ da :

Skol-Uhel ar Vro, BP 66 A, 35031 Roazhon cedex.

Embannadurioù Skol-Uhel ar Vro

Rummad - Istor Breizh -

- Regards sur la médecine et la pharmacie en Bretagne. Levr savet a-stroll. Here 1991, 190 pajenn, 80 lur.
- Les Mégalithes de l'arrondissement de Lannion. Anne Marchat, Michelle Le Brozec. 1991, 102 pajenn, 110 lur.
- 40 ans de révolution agricole et agro-alimentaire en Bretagne (1950-1990). Corentin Canevet. Gouere 1991, 295 pajenn, 80 lur.

SKOLAJ DIWAN BRO DREGER
Diskriteriet hervez lezenn, eil trimiziad 1992

Empennet ha savet a-stroll gant Kevredad Gouren ar F.A.L.S.A.B., ez eo bet embannet al levrenn-man gant Skol-Uhel ar Vro evit ma vo anavezet ha karet ar gouren, sport kaer ha poblek ma'z eo, a orin kozh meurbet emaeer hiziv o nevesaat ervat hag o ledanaat buan e dachenn.

« *Ar c'hourenerien Kristien ha Toupard* »
Delwenn ment-natur kizellet
gant Loeiz Rest e 1890 (Skaer).

Levrenn Skol-Uhel ar Vro Nnn 3

ISBN 2-86822-003-7

50 lur gall.

Levraoueg Skolaj Diwan Bro-Dreger

